

âld Barradiel

Oudheidkundige Vereniging Barradeel
december 2014
ISSN 2211-3339

Inhoudsopgave

Ald Barradiel	3
Van de voorzitter	3
De vereniging en de toekomst	4
Gedicht gevonden in Frieslandbouwblad	5
Oud-kraamverzorgster herkend bestuurslid als baby	6
Molen en de molenaars in de Mieden van Oosterbierum	8
Fam. Zijlstra 130 jier to Pitersbierrum	22
Opgroeien in wereld landbouwtechniek en mechanisatie in ontwikkeling	25
Leaver net nei de buorren	33

Foto omslag: Klaas Swart, Sédyk 7 onder Oosterbieurm (zie artikel:
Leaver net nei de buorren, Leeuwarder courant 19 maart 1966)

Ald Barradiel

Traditioneel ontvangt u in de decembermaand een boekwerkje van Ald Barradiel. Om die traditie niet te doorbreken hebben we weer alles op alles gezet om een nummer van Ald Barradiel samen te stellen.

Ons lid Gerrit Herrema heeft een grote rol gespeeld om dit boekwerkje tot een volwaardig geheel te maken. Hij heeft zelf een verhaal geschreven over zijn *pake* die molenaar was de Oosterbierumermolen en door zijn relatie met de AFRON (Friese vereniging voor historische landbouw) heeft hij mooie artikelen beschikbaar gesteld voor de Oudheidkundige Vereniging Barradeel, waaronder artikelen over drie boerderijen. De boerderij van de Fam. Zijlstra staat in deze uitgave, de andere twee houdt u nog tegoed. Gerrit Herrema, bedankt!

Wij wensen u veel leesplezier.

Van de voorzitter

Krysttiid 2014!

It ôfroune jier ha wy wer ferskillende jounen hawn. Ein januari, mei Renze Yetsenga, oer syn femylje. Ein februari mei it Arch. Steunpunt Winaam mei Annet Nieuwhof oer grafituelen. Doe soene wij yn april de jiergearkomste ha. Mar troch allegearre drokte is die joun net trochgien. Wij sille as it slagje wol yn maart in dubbel jier ferslach krije.

It is al wer 12 jier dat us nijsbrief no út komt. Foar ús secretaris is it in toer om kopie te finen om elk doarp syn gerak te jaan, fan syn doarp Minnertsgea hat hy by de fleat, sa net fan de oare doarpen. Wij dogge no net mear by elke gearkomste in nijsbrief der by! Hjirbei dus in oprop om ús fan kopie, âld nys, ferhalen, etcetera ta te stjoeren!!!

It Retirade gebou by it âld station yn Tsjommearum is oergien nei de Stichting Bunker Koehoal, de maquette is opknapt en der is in fotopaneel yn kommen.

De joun mei Henk Sloots fan Rie wie tige slagge. Sa kin men sjen dat de skiednis fan it eigen doarp tige interessant is!!!
En dan no dit krystnummer.

Groetnis K. E. Andringa

De vereniging en de toekomst

Mogelijk dat het u opgevallen is dat de nieuwsbrief Ald Barradiel dit winterseizoen nog niet eerder bij u in de brievenbus lag. Dat heeft alles te maken met een vacuüm waarin we als bestuur op dit moment verkeren. Dat heeft vooral te maken met het feit dat het een hele last is om voldoende copy te vinden of samen te stellen en dat die last voornamelijk bij één persoon ligt. Ook voor wat betreft het organiseren van bijeenkomsten en lezingen; daar is de fut ook wat uit. Het vinden van geschikte onderwerpen die de oude gemeentegrond van Barradeel raken of algemeen interessant zijn, blijkt ook een grotere opgave te worden.

Binnen het bestuur speelt de gedachte hoe onze vereniging er in de toekomst uit zal zien. Het ledental loopt terug en nieuwe aanwas komt er niet voor in de plaats. Zijn we als vereniging niet te smal aan het worden? De naam Barradeel, wie zegt die naam nog wat? Hebben we nog wel bestaansrecht als we zo blijven doormodderen? Kortom de schwing is er wat uit.

Daarom hebben we besloten om dit seizoen een pas op de plaats te maken en na te denken over onze toekomst. Waar willen we naar toe? Daarom worden dit winterseizoen maar een paar bijeenkomsten georganiseerd waarvoor u wel een uitnodiging ontvangt, maar maandelijks een Ald Barradeel dat zit er jammer genoeg niet in.

Gedicht gevonden in Frieslandbouwblad

Een van onze leden vond een gedicht in het Fries Landbouwblad van 1980 dat ene Tiede Gauma heeft gemaakt. Wie is deze dichter? Was het een Barradeelster? Wij horen graag uw reactie.

De dyk

Hasto sjoen de dyk en der efter it lân
hasto sjoen dy plaats en har bewenners
en oer it waad - hasto dy fiskerman
en sjoen mei har skipper oer de weagen.

Hja bin' noch fan it âlde laach
soannen fan dy manskens bouwers
hja bin' noch heech fan skouders en steil it aard
en inkeld hearre hja oan de dyk wer de kommando's.

Dan ride wer de weinen - heech it strie is loege
en de sliden en karren yn rigen
en de guksen lûke
en swier riist de dyk út de ierde.

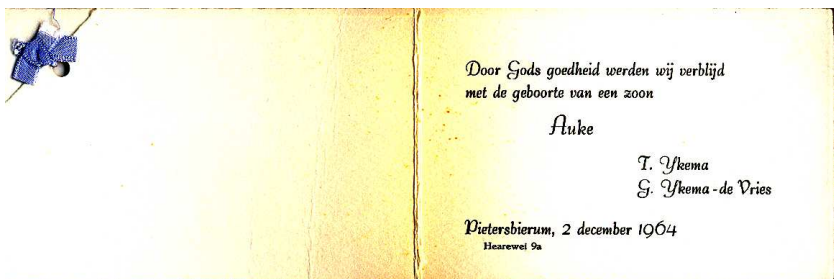
En hasto sjoen oer it slyk
yn de wyn soeien dy blanke ieren
en hasto sjoen dêr by doarpen ryk
en dy mannen rjocht en rizich.

Hja kamen mei de wyn út it noard
en hawwe bern mei dy ljochte eagen
en har hert lûkt jimmer nei dat oard
dêr't de see spielt út it noard de weagen.

Oud-kraamverzorgster herkend bestuurslid als baby

Naar aanleiding van het decembernummer van vorig jaar kwam een bijzondere reactie van de familie Tichelaar.

In december 2013 het laatste nummer van het verenigingskrantje ontvangen en gelezen van a-z. Ook mijn echtgenote leest *Ald Barradiel*. En het valt haar op dat de naam van het nieuwe bestuurslid haar enigszins bekend voor komt. Van vroeger heeft zij nog foto boeken van haar werk. In één van deze foto boeken vindt ze het gezochte geboortekaartje en twee foto's.

Het geboortekaartje vermeldt de naam van Auke en de ouders van de baby, geboren 2 december 1964. Het adres is ook gelijk aan het geboorteadres van het nieuwe bestuurslid. De beide foto's zijn van

de pas geboren baby. De ene foto ligt de baby op de tafel in de woonkamer, op de ander foto ligt de baby bij de kraamverzorgster op schoot. Op die foto is ook nog deels een sigaar rokende man te zien.

Uit bovenstaand verhaal blijkt dat mijn vrouw voor haar trouwen kraamverzorgster was in Franeker en Harlingen en wijde omgeving. In die tijd hadden wij verkering. Na haar dienst op zondag haalde ik mijn vriendin omstreeks 13.00 uur uit het kraamgezin, waar ik eerst nog een poppeslok kreeg getrakteerd, zo ook bij de familie Ykema.

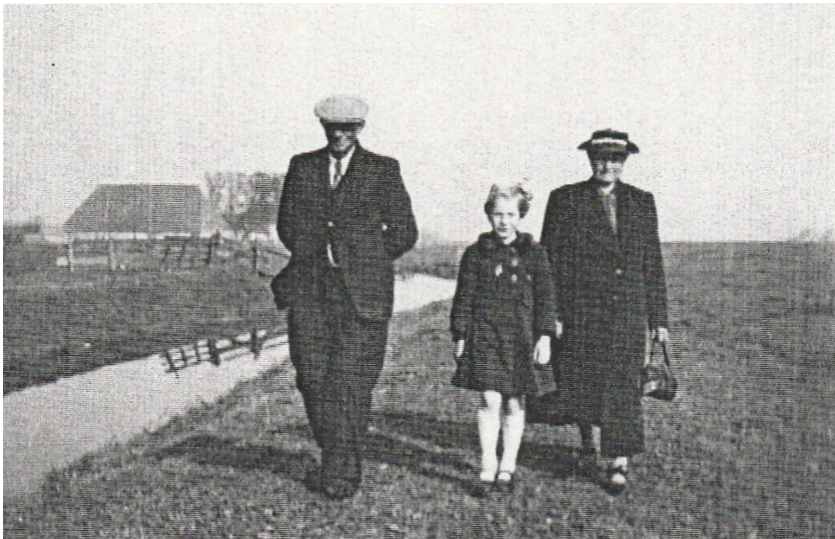

Molen en de molenaars in de Mieden van Oosterbierum

Door: Gerrit Herrema, Holwerd (nov. 2014)

Ongeveer vijftien jaar geleden kwam in een gesprek met een familielid het molenaarswerk van mijn *pake* Pieter op de Amerikaanse windwatermolen van Oosterbierum in de voormalige gemeente Barradeel ter sprake. We konden ons nog herinneren dat *pake* en *beppe* 'op de mieden' ten zuiden van het dorp woonden en dat er een aantal mogelijkheden waren om daar te komen. Eén er van was via de met sintels verharde Slachte, dan de eerste Miedweg en tenslotte nog over een reed langs een perceel weiland en het bouwland van *pake*.

Een ander pad was dat vanuit het dorp over de 'Wyngaardensbrêge' bij de kerk, de verharde reed naar de boerderij van Wijngaarden, dan het pad schuin door het weiland, over 'het zet' van de uitstroomsloot van de molen en dan het polderdijkje langs en tenslotte over het bruggetje naar de molenaarswoning.

Pake en beppe met evacué Ina op het polderdijkje met op de achtergrond de boerderij van Wijngaarden. Foto is omstreeks 1945 – 1946 genomen.

Die herinneringen aan vroeger was voor mij de aanleiding om in de archieven te gaan zoeken naar informatie over die betrekking en het werk als molenaar. Zodoende ben ik in Harlingen op het toenmalige kantoor van het waterschap Noardlik Westergoa in de notulen en paperassen van het Waterschap De Oosterbierumerpolder gedoken. Een schat aan informatie die veel tijd vroeg om door te nemen en samen te vatten. Ook probeerde ik informatie en documentatiemateriaal te verzamelen van familieleden. Uiteindelijk is de informatie beperkt gebleven tot het werk en de werkomstandigheden van mijn *pake*.

Nu, vijftien jaar later, heb ik de draad weer opgepakt en ben met modernere hulpmiddelen gaan zoeken naar documenten, foto's, informatie op internet, enz. en dan in een breder kader dan alleen het werk van mijn *pake*. Een andere reden om opnieuw aan de slag te gaan was de expositie in de zomer van 2014 over Amerikaanse windmotoren in het Frysk Lânbouwmuseum te Earnewâld waar ik als vrijwilliger meestal één dag per week onderdak heb. Bij het voorbereiden van zo'n expositie komt veel documentatiemateriaal beschikbaar over de bouw, de werking en het onderhoud van die molens. Vandaar nu enige informatie over mijn *pake* en 'zijn' molens.

Pake Pieter Douma

Mijn *pake* is Pieter (1887-1967), zoon van Taeke Douma en Berber Norbruis, is in 1910 getrouwd met *beppe* Antje, (1887- 1954), dochter van Jeppe Dijkstra en Lourenske van der Molen. Hij was toen boerenarbeider bij boer Jan Doekes Oosterbaan in Klooster Lidlum en ze woonden op de '*Ald Pleats*', gelegen tussen de boerderij van Jan Doekes Oosterbaan aan de Bjussedyk en de boerderij van Pieter Wijngaarden, aan de '*Opfeart*' naar de molen in de Mieden, ten zuiden van het dorp Oosterbierum.

Naast het werk als boerenarbeider is hij molenaar geworden van de oude Monnikmolen die in de archiefstukken van De Oosterbierumerpolder veelal '*De zuidermolen*' wordt genoemd. Wanneer hij molenaar geworden is heb ik nog niet precies vast kunnen stellen, maar bij de oprichting van het Waterschap De Oosterbierumerpolder in 1919, was hij en Jacobus Mebius, molenaar

van de Noorder- of Koehoolstermolen van het zelfde waterschap, reeds in functie, zoals uit de notulen van de vergadering van Ingelanden op 19 augustus 1920 blijkt:

‘Omtrent deze benoeming was vooraf bepaald dat, onverminderd het recht van het bestuur om de molenaar overeenkomstig artikel 11 zijner instructie te schorsen en te ontslaan, de benoeming geschiedt voor één jaar, aan te vangen den 12 Mei 1921, welk tijdvak echter telkens met stilzwijging met één jaar wordt verlengd, tenzij opzegging door een der partijen mocht plaats hebben, zullen de in dat geval de betrekking eindigen met den twaalfden Mei van het jaar volgend op dat, waarin de opzegging geschiedt. De belooning van elk der molenaars werd bepaald op drie honderd gulden (f 300,--) per jaar, driemaandelijks te voldoen benevens het gebruik als ambtswoning van het molenaarshuis c.a. bij elk der molens aanwezig. De geldelijke belooning van de molenaar van de Zuidermolen zal worden verminderd met één honderd vijftig gulden per jaar, waarvoor de molenaar het gebruik verkrijgt van het bij den molen gelegen perceel bouwland, kadastraal bekend Gemeente Sexbierum, Sectie D, nommer 952, groot 94 are en 50 centiare. Dit recht van gebruik zal eindigen in de herfst, het beëindigen van de molenaarsbetrekking voorafgaande’.

aanstelling.

Bij de Vergadering van Nieuwrecht
den krachten des Gyzonsdalen Lijder voor
de Bemaling van het Waterschap de
Goutbierumapolder, gehouden 19 Augustus
1920, werden benoemd:

a tot molenaar van des Noordermolen
de heer Jacobus Hebbius, en

b tot molenaar van des Zuidermolen
de heer Pieter Douma,
beides reeds als zoodanig in functie.

Met deze benoeming verhuisden *pake* en *beppe*, met hun kinderen Taeke (*1912) en Lourenske (*1917) naar de molenaarswoning in de Mieden. Daarvoor woonde Ritske Stellingwerf (1853-1941) '*sinds mensenheugenis op de molen*'. Mogelijk dat de vader van Ritske en zijn gezin de eerste bewoners geweest zijn van de molenaarswoning die tussen 1835 en 1865 gebouwd moet zijn en dat Ritske Johannes Stellingwerf, één van de oprichters van de Particuliere Oosterbierumerpolder in 1813, zijn grootvader geweest is. Wie het weet mag het zeggen, want er zijn geen archiefstukken van die polder bewaard gebleven.

Naast het werk bij de molen moesten in het najaar door de molenaar de tochtsloten van de polder worden gehekkeld, of zoals geregeld in de documenten voorkomt, '*gevlagd*' worden. Dit hekkelen of flaagjen gebeurde handmatig met een '*snijseine*' en een '*hekkel*' en dat was zwaar werk. Het was niet alleen het riet dat aan de slootkanten groeide maar ook de dekens van waterplanten in de sloot die verwijderd moesten worden. In sommige jaren werd voor het extra werk van het '*vlaggen*' van de molenuitwatering een extra beloning toegekend. In 1922 werd door het bestuur overeengekomen met boer Oosterbaan dat het waterschap 45% van de kosten van de rentezegels ging betalen. Dat zou in kunnen houden dat het molenaarswerk bijna de helft van een betrekking is als boerenarbeider.

Per 1 mei 1947 heeft mijn op eigen verzoek ontslag genomen als molenaar en is opgevolgd door mijn omke Taeke Douma die tot 1 april 1964 molenaar op de Zuidermolen is geweest. Pake en beppe zijn toen naar het dorp verhuisd. In 1964 is Hein Dijkstra molenaar geworden tot aan het moment dat de molen in het begin van de zeventigerjaren van de vorige eeuw buitenwerking gesteld is. Hein was reeds molenaar op de Noorder- of Koehoolstermolen.

De oude Monnikmolen.

Aanvankelijk was mijn pake molenaar op een ouderwetse houten met riet gedekte molen zoals er honderden in Friesland gebouwd zijn.

Volgens de landelijke molendatabase betreft het een z.g. grondzeiler, een met riet gedekte poldermolen met een stenen onderstuk. De romp is een achtkante bovenkruier en de beide roeden zijn zelfzwichtend.

Deze molen, evenals de Noorder- of Koehoolstermolen, wordt reeds genoemd bij de oprichting van de Particuliere 'Oosterbierumpolder' in 1813, als zijnde het eigendom van 'aannemers en stichters' van de nog oudere Oosterbierumer-zuiderpolder en de Oosterbierumer-noorderpolder. Beide molens hebben een vlucht van 48 voet (= ca. 14,40 meter). Deze bemalingswerktuigen en de hekken, dammen, duikers, enz. zijn opgenomen in de notariële stichtingsakte van de nieuwe polder, terwijl de investeerders eigenaar van die polderwerken bleven, ook nadat alle kosten van afschrijving en rente uit de geïnde maalgelden betaald waren. Waarschijnlijk zijn deze bepolderingswerken in 1835 overgedragen aan de Oosterbierumpolder. De beide molenaarswoningen worden daarbij niet genoemd en zullen dus later gebouwd zijn.

In 1919 wordt de Particuliere 'Oosterbierumpolder' omgezet in een boezemwaterschap met de naam 'De Oosterbierumpolder'. Boezemwaterschappen werden opgericht door de Provinciale Staten, op verzoek van de 'gecommitteerden' van de oude polder, en hebben zich te houden aan het Algemeen Reglement voor boezemwaterschappen dat in ons geval opgesteld is door de Provincie Friesland. Daarnaast zijn er Bijzondere reglementen per waterschap opgesteld. Het personeel krijgt daarmee de

rechtspositie van een ambtenaar en er vindt een pensioenopbouw plaats. Per notariële akte wordt bij notaris G.D. Boswijk te Sexbierum de tenaamstelling van 'Particuliere Oosterbierumerpolder' veranderd in 'Waterschap De Oosterbierumer-polder' en gaan dus ook de molens, de woningen, het bouwland en de opvaart naar het dorp over naar het nieuw gevormde waterschap. De eerste bestuursleden van het waterschap, tevens zijnde de laatste bestuursleden van de oude particulier polder, zijn Jan Doekes Oosterbaan landbouwer te Klooster Lidlum, Pieter Wijngaarden, Bote Sijbes Houtsma, Sjoerd Willems Janzen, en Roelof Bruinsma landbouwers te Oosterbierum.

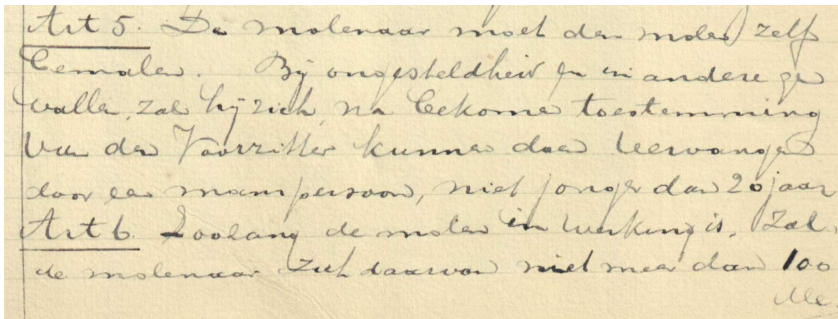
Het nieuwe reglement op de Boezenwaterschappen schrijft voor dat er een instructie moet komen voor de molenaars en de secretaris-ontvanger, uitgewerkt in het Bijzondere Reglement van het Waterschap 'De Oosterbierumerpolder'. Uit de instructie voor de molenaars ontleen we de navolgende informatie:

Art. 1. De molenaar is verplicht de molen te bemalen tot genoegen van het Waterschapsbestuur, zulks zowel bij nacht als bij dag, met in achtneming van het door het Bestuur bepaalde peil.

Art. 2. De molenaar zal verplicht zijn, wanneer het Bestuur zulks nodig oordeelt en aan hem opdraagt, ook des nachts en des zondags den molen te bemalen. Hij zal alsdan een extra vergoeding ontvangen van f. 4,-- voor iedere nacht en iedere zondag waarop door hem gemalen wordt. Wanneer de molenaar niet in staat is deze extra werkzaamheden uit te voeren zal hem daarvoor hulp worden verschaft.

Art. 3. De molenaar moet zorgen dat de molen tijdig en voldoende wordt gesmeerd en in alle opzichten in 't vet wordt gehouden. (.....)

Art. 5. De molenaar moet de molen zelf bemalen. Bij ongesteldheid en in andere gevallen zal hij zich, na bekomen toestemming van de voorzitter, kunnen doen vervangen door een manspersoon niet jonger dan 20 jaar.

Art. 6. Zolang de molen in werking is, zal de molenaar zich daarvan niet meer dan 100 meter mogen verwijderen. Gedurende het malen mag de molen niet worden gekruid.

Art. 6a. In den molen mag geen vlas worden gebraakt en zulken geene werkzaamheden worden verricht, waardoor schade aan de molen of brandgevaar kan ontstaan.

Art. 7. De zeilen, het touwwerk en de gereedschappen moeten steeds goed worden bewaard, geborgen en hersteld. Het molenaarshuis met bijbehoren en het molenerf moeten steeds zindelijk en netjes worden bewoond en onderhouden.(.....)

Art. 9. De tochtsloten van het Waterschap zullen in de maanden Augustus en September door de molenaars goed worden schoongemaakt, zulks tot genoegen van het Bestuur, hetwelk de gedeelten zal aanwijzen dewelke door elk der molenaars moeten worden behandeld. Wanneer het Bestuur dit verlangt moeten de molenaars, tegen een behoorlijken extra belooning, tevens de molenuitwatering 'vlaggen'.

Art. 10. Bij iedere overtreding dezer instructie zal het Bestuur vier gulden op het loon van den molenaar kunnen inhouden.(.....)

Zoals het met alle bouwwerken gaat komt er uiteindelijk onderhoud aan de molens en ook de premie voor de brandverzekering loopt de spuigaten uit. In 1928 is de schroef van de zuidermolen 'geheel defect' zodat het bestuur om gaat zien naar een nieuwe molen of een gemaal met een motor of elektrische motor. De heer J. Houtsma vindt dat het Waterschap wel met één nieuwe grote windmotor bij 'de grote put' aan de zeedijk toe kan. Dat wordt moeilijk omdat de

landerijen ten zuiden van het dorp lager liggen dan het land aan weerszijden van de weg Tzummarum-Oosterbierum-Sexbierum. Architect A. Oosterbaan uit Sint Annaparochie krijgt opdracht om plannen voor een nieuwe molen uit te werken. Na enkele besprekingen met de Ingelanden wordt met 41 tegen 15 stemmen besloten om een nieuwe Amerikaanse windmotor aan te schaffen. Tegenstemmers zijn F. Riemkema, G. Andringa, T. Swart, M. Houtsma en M. van Straten (elk met 2 stemmen) en de kerkvoogdij van de Nederlands Hervormde Kerk (met 5 stemmen). Er wordt prijsopgaven gevraagd bij Werkspoor - Agricco voor een nieuwe Amerikaanse windmotor met een raddiameter van 9 meter en een capaciteit van 500 m³/uur. Omdat de inlichtingen over Werkspoor niet zo gunstig waren stapt men over naar N.V. Het Landbouwhuis te Sneek voor een offerte van een Hercules windmotor. Tijdens de beraadslagingen komt er een aanbod dat er een gebruikte molen uit Terzool overgenomen kan worden. Deze molen heeft een raddiameter van 10 meter en 150 m³/uur meer capaciteit met dezelfde opvoerhoogte van het water. De prijs voor de tweedehands, grotere, molen ligt ruim f 700,-- lager dan die van een kleinere nieuwe, zodat uiteindelijk gekozen wordt voor de gebruikte Hercules windmotor uit Terzool. De molen wordt 'als nieuw' door Het Landbouwhuis geleverd. Na een aantal jaren ontstaat er een meningsverschil over het begrip 'als nieuw' en komen er vrij hoge onderhoudskosten, hetgeen geresulteerd heeft dat het onderhoud uitbesteed wordt aan de Firma Mous te Balk.

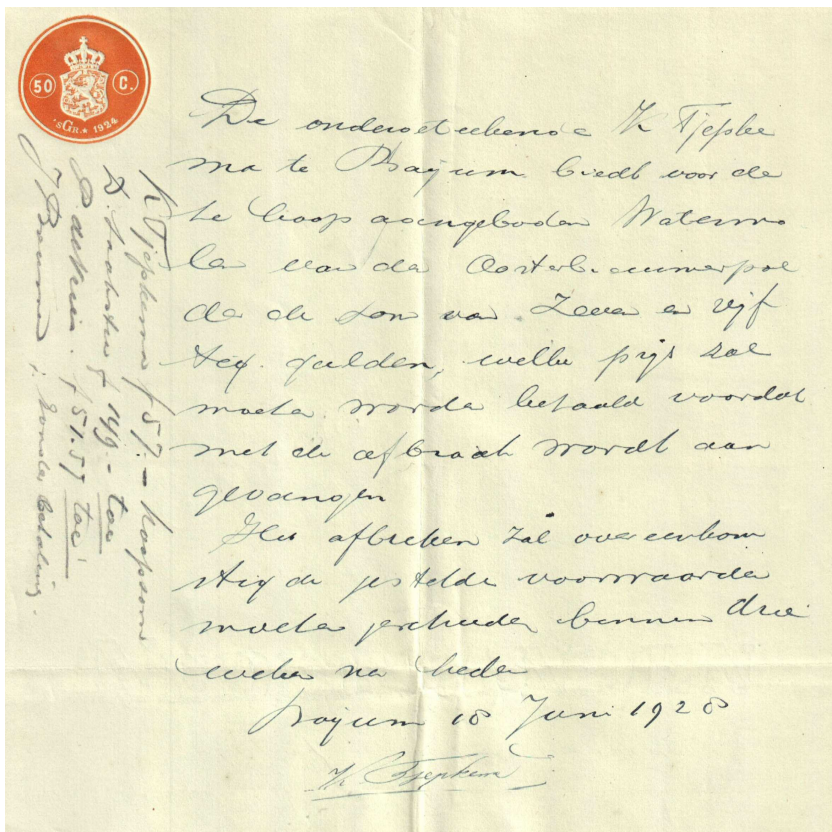
De oude molen moet afgebroken worden en per advertentie wordt in 1928 de molen 'op afbraak' te koop aangeboden. Er worden uiteindelijk vier inschrijfbiljetten ingeleverd. Het zijn de heren K. Tjepkema, timmerman te Baijum en J. Tinga, timmerman te Baijum die

met een aanbetsaling van f 57,-- de molen willen afbreken en ook de opdracht daartoe krijgen..

Andere inschrijvers waren D. Saakstra die f 149,-- toe wilde hebben, P. de Vries die f 51,57 toe wilde hebben en J. Bouma die met dichte beurzen de molen af wil breken.

Uiteraard wordt er een contract opgesteld waarin onder andere bepaald wordt dat een aantal onderdelen van de molen eigendom van het waterschap blijven.

‘Art.2: UITVOERING.

De geheele molen met inbegrip van de fundeering, schroefbak en uitschotbak wordt afgebroken en van het terrein vervoerd. Van de afbraak blijft het eigendom van het Waterschap:

- 1e. de ijzeren as met ijzeren roede benevens alle ijzerwerk en alle houten bordjes van de zelfzwichterij,
- 2e. het kogellager
- 3e. de beide lange spruitschoren.

Dit alles wordt met de meeste omzichtigheid afgebroken en op het molenerf op nader aan te wijzen plaats geborgen. De aannemer zal aansprakelijk zijn voor eventueele breuk door het afbreken aan deze zaken ontstaan.

Overigens blijft de geheele afbraak het eigendom van den aannemer en moet deze terstond worden verwijderd’.

Omdat na demontage de ijzeren vijzel beschadigd blijkt te zijn moet de aannemer nog f 25,-- bijbetalen.

Amerikaanse windmotor

Met N.V. Het Landbouwhuis te Sneek worden afspraken gemaakt voor het bouwen van de Hercules molen uit Terzool, voor de prijs van f 4750,--, exclusief het betonwerk van de vijzelbak, de uitschoot en het molenhuis. Voor het betonwerk maakt Fa. Johan Magre’s Handel en Industrie uit Franeker een offerte. Voor de prijs van f 5345,-- krijgt hij de opdracht om het betonwerk in overleg met de molenbouwer uit te voeren. Totaal zijn dus de bouwkosten, inclusief wat kleinere dingen, ongeveer f 11.000.--. Omdat het Waterschap dit bedrag kennelijk niet voorhanden heeft wordt een onderhandse lening van f 10.000,-- aangegaan bij de Kerkvoogdij van de Nederlands Hervormde gemeente te Oosterbierum tegen een rente van 4½ % per jaar en een jaarlijkse aflossing van f 300,--. Zoals het zo vaak voorkomt in economisch slechter gaande tijden, ontstaat er enige jaren later gesteggel over het rentepercentage wat uiteindelijk resulteert in een verlaging van een half procent in 1935 en nog een half procent over de jaren 1938 – 1948. Daarna wordt het weer vier procent.

Afmetingen van deze windmotor zijn:

Raddiameter 10 meter

Torenhoogte 11 meter

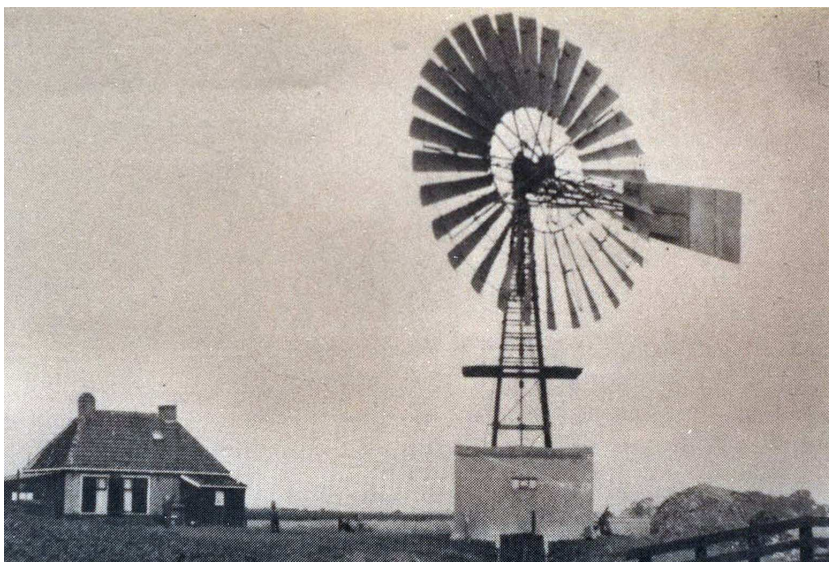
Vijzeldiameter 1.25 meter

Vijzellengte 6.00 meter

Opvoerhoogte tot 1.30 meter

Capaciteit tot 660 m³/uur bij een windsnelheid van 6 m/sec.

Deze molen kan zonder moeite 300 hectare bemalen.

Een molen met deze maten en twee windvanen is een van de grotere molens die in Friesland gebouwd zijn. De grote windvaan dient om het wiekenrad haaks op de wind te houden en de kleine vaan zorgt er voor dat bij toenemende windsnelheden de molen iets 'uit de wind' gedraaid wordt en bij stormweer helemaal buitenwerking komt te staan.

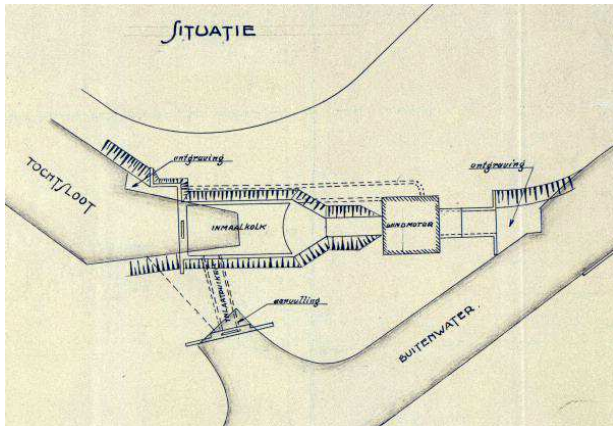
Ook is het mogelijk om bij grote droogte, door middel van een schuif water vanuit de Friese boezem in de vijzelbak te laten stromen. In de molen wordt dan een 'deur' omgezet zodat de vijzel het water niet in de 'uitstort' maalt maar in 'een omloop' die in de tochtsloot uitkomt.

Enkele afmetingen van het betonwerk:

De inmaalkolk is binnenwerks 7,50 m lang en 3,50 m breed; de schroefbak is 6,40 m lang en 1,26 breed; de vloer van het molenhuis is 4 x 4 m en ligt op 1,50 m boven het Zomer Peil en de onderkant van het plafon op 3,80 m; de uitschotbak is binnenwerks 4,00 m x 1,70 m en de inlaatduiker 0,90 x 0,75 m. Onder het betonwerk zijn 20 dennenhouten heipalen met een lengte van 3,50 m gebruikt en 35 heipalen met een lengte van 2,50 m.

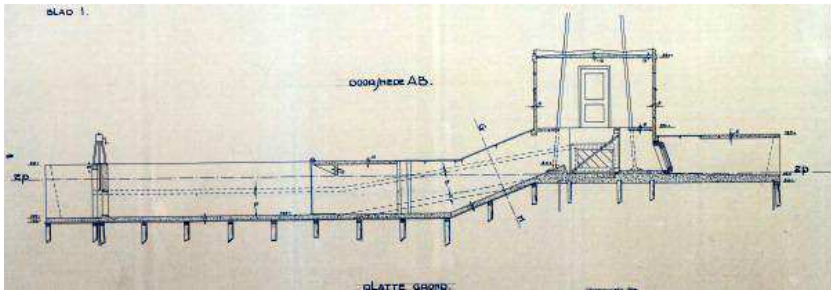
Voor het mengen van het beton stelt de architect een persoon aan, die door de aannemer betaald moet worden tegen een uurloon van 55 cent. Voor een eigen ambachtsman van de aannemer wordt een uurloon gerekend van 65 cent en voor een opperman of handlanger 45 cent.

Over de vijzelbak wordt bepaald dat 'deze volkomen recht, vlak en glad (met de vijzel) uitgedraaid en afgewerkt moet worden, zodat de vijzel zuiver passend daarin kan draaien'. Er komt een

eikenhouten draaibare klep in de uitschoot en wachtdeurtjes met een windwerk (om de deurtjes open of dicht te doen) in de inmaalkolk en de inlaatduiker.

De onderdelen voor de bovenbouw worden op het station van Tzummarum aangevoerd, de aannemer moet de wagon lossen en het materiaal per schip naar het terrein vervoeren. Bepaald is dat de vier hoekijzeren poten van de bovenbouw door het plafon en de vloer van het molenhuis op een fundering komen te staan op 0,10 m boven ZP.

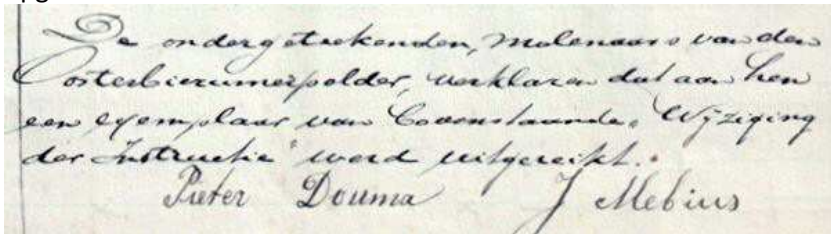
De menging der beton zal geschieden door een daartoe door den architect aan te stellen persoon. De aannemer zal deze een uurloon uitbetalen van 55 cent. Deze werkmán zal in dienst van den aannemer blijven gedurende den geheelen duur van het beton- en pleisterwerk. Op tyden dat geen beton wordt bereid is de aannemer gerechtigd hem andere, in verband met het werk staande, werkzaamheden op te dragen.

Nadat het grondwerk en het betonwerk, met uitzondering van het molenhuis, klaar is wordt 60% van de aanneemsom aan de aannemer betaald. Is het bovenwerk geplaatst en het molenhuis opgebouwd dan wordt er nog eens 30% van de aanneemsom betaald en na een onderhoudstermijn van 1 maand de resterende 10%. Omdat de bouw niet voorspoedig verloopt is de molen pas laat in de herfst gereed om te malen.

Inmiddels is deze Amerikaanse windmotor, evenals honderden lotgenoten in Friesland, buitenwerking gesteld en het bovenwerk afgebroken. Resteert momenteel nog het molenhuis en de met grond volgegooide vijzelbak, waar naar het schijnt de vijzel nog in moet zitten. Inmiddels is het molenaarshuis, het erf en het naastliggende bouwland in particuliere handen overgegaan. Mogelijk dat uit verkoop- c.q. koopakten blijkt dat er nog verplichtingen van het huidige Wetterskip Fryslân zijn om de restanten van de molen op te ruimen.

Hoe komt het met de positie van de molenaar?

De bediening van de Amerikaanse windmolen is eenvoudiger dan die van een ouderwetse molen omdat de nieuwe molen automatisch bij toenemende windsnelheid uit de wind wordt gedraaid en uiteindelijk helemaal buitenwerking komt te staan. Dat houdt voor de molenaar in dat het niet meer nodig is om tijdens het malen in de buurt van de molen te blijven en dat hij voor het malen in de nacht niet meer wakker hoeft te blijven. Ook de onderhoudswerkzaamheden wijzigen zodat er een gewijzigde instructie voor de molenaar opgesteld wordt.

In de bestuursvergadering van 3 december 1928 'deelt de voorzitter mede dat de nieuwe windmotor voor enige dagen in werking werd gebracht en dat omtrent de inrichting, vooral ten aanzien van de bemalingscapaciteit, een goede indruk werd verkregen. Er dient thans te worden nagegaan welke maatregelen nu ten opzichte van de molenaar dienen te worden genomen. Douma, de molenaar van de Zuidermolen, wil zijne betrekking gaarne behouden, doch ziet er wegens de hoogte van de molen bezwaar in het bovengedeelte van de windmotor te smeren. Hij zou dit werk nu op zijn kosten door een jonger persoon willen laten verrichten en noemde daarvoor Eibert Terpstra te Oosterbierum, die hiertoe wel bereid is en de windmolen mee heeft opgebouwd. Later zou waarschijnlijk één zijner jongens dit werk wel kunnen doen. Het bestuur kan zich met deze plannen verenigen'. Omdat 'de werkzaamheden voor de bemaling belangrijk verminderd zijn, doch het 'vlaggen' gelijk blijft' wordt de beloning naar f 150,-- per jaar teruggebracht.

In de loop der jaren verandert ook de wetgeving met betrekking tot de Pensioenwet en de Pachtwet en dat heeft uiteraard ook invloed

om de verhoudingen tussen het waterschapsbestuur en haar medewerkers.

Zo wordt in 1935 wordt de pensioengrondslag voor pake Pieter vastgesteld op f 245,-- (per jaar), bestaande uit f 100,-- loon en vrij gebruik van het perceel bouwland omgerekend naar f 75,-- landhuur, plus f 70,-- voor vrij wonen. De premie bedraagt 10%. Pake is in 1947 gestopt als molenaar, hij was toen 60 jaar.

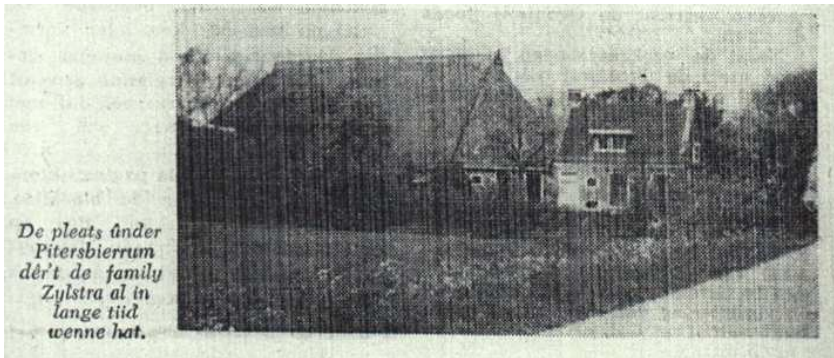
Met doorlezen van de notulen van het Waterschap 'De Oosterbierumerpolder', dat per 1 januari 1972 opgenomen is in het Waterschap 'Noardlik Westergoa' beleef je als het ware de competitie tussen de belangen van de ingelanden met haar bestuur en de werknemers zoals de verschillende molenaars en de secretaris-ontvangers in de loop der jaren.

Het is een heel verhaal geworden, toegespitst op het werk van mijn pake Pieter als molenaar op de oude en nieuwe Zuidermolen in de Mieden en de historie van de beide molens. Mogelijk dat er een volgende keer ruimte in 'Ald Barradiel' is voor informatie over de Noordermolens en haar molenaars. Ook is er gedetailleerde informatie voorhanden over de oprichting van de particuliere Oosterbierumerpolder in 1813 en de omvorming naar een boezemwaterschap in 1919.

Fam. Zijlstra 130 jier to Pitsersbierrum

(Uit Friesch Landbouwblad 7 oktober 1955, rubriek Lân, Folk en Pleats nr. XVII).

Om fan in oare pleats yn 'e Hornestreek eat oan 'e weet to kommen, skille ik mar ris oan by mefr. Zijlstra - Okkinga to Pitsersbierrum. It gyng om de pleats, nou biwenne troch de hear Tj. G. Zijlstra. Op dizze pleats moat de fam. Zijlstra al lange tiid wenne ha. Nou, ik wie by mefr. Zijlstra wol torjochte, hja, dy't nou réstich yn 'e buorren wennet, hie fan 1913 oant 1953 op dizze pleats wenne en fielde har der mei forgroeid, as wie hja der berne.

Ik ha mei nocht nei har sitten to harkjen. Hwat koe se fortelle oer it buorkjen fan alear. Hoe't ûnder lieding fan dr J. C. Dorst foar it earst Alpha's boud waerden en hwat in fleurige drokte it joech as de poaters letter ûnder de bilangstellenden forpart waerden. Dat wie by Gerlof Zijlstra, mar dat ek de tsjintwurdige biwenner syn tiid wol forstiet, die dizze simmer wol bliken, doe't der in helikoptère yn de Bjirmen del striek en ek op it lân fan Tjerk Gerlofs Zijlsra sjen liet hwat foar mooglikheden der wiene om de fruchten út 'e loft wei to bispuitsjen. By dat barren koe de foarige boerinne slim mist wurde hwant hja libbet noch tige mei de pleats mei. Soks is ek wol to bigripen as wy bitinke, dat hwer 't nou har soan wennet, hja mei har man, wenne hat, dat har skoanheit der buorke en ek noch dy syn heit en pake, sadat yn elts gefal de fam. Zijlstra al langer as 130 jier op deselde pleats wenne hat.

Yn de floreen- en stimkohieren fan Barradiel is it ûndersteande to finen:

Pietersbierum No. 12, great 94 pounsmiet.

- 1640 „Groot-Marnstra", eigener Jhr. Keimpo van Donia.
- 1698 Graaf Carlson - Ysabella Susanna Baronesse thoe Schwartzenberg, eigener.
- 1700 Gravin Carlson, eignerske, Douwe Barteles, brûker.
- 1708 Gravin Carlson, eignerske, Bartele Dirx, brûker.
- 1718 De Widd. fan de Heer Feregen, eignerske. Pabe Jarings, brûker.

- 1728 Westerhuis Cum Uxore (gekocht onder redemptie van vijf jaren, dies voor zoo verre eigenaar). Anne Davids, brûker.
- 1738 - 1758 Mevr. Wielinga, eignerske. Heerke Jans, brûker.
- 1768 E. Wielinga, eigener. Heerke Jans, brûker.
- 1778 - 1788 Grytman J. Baron van Echten, eigener. Heerke Jans, brûker.
- 1798 Jhr. C. E. E. Baron Collet de Escury als erfgenaam fan syn forstoarne frou, eigener. Heerke Jans, brûker.
- 1818 Deselde eigener. Sybe S. Baarda, brûker.
- 1828 Erven Collet d'Escury, eigener. Gerlof Pieters Zijlstra, brûker.
- 1838 A. E. J. Baronesse d'Escury, eignerske. Gerlof Pieters Zijlstra, brûker.
- 1849 Hector Livicus baron Van Heemstra, eigener. Widd. Tryntje Zijlstra - Bonga, eignerske. Dêrnei hat d'r wenne oant 1888: Jasper Gerlofs Zijlstra en Trijntje Hofstra.
- 1888 - 1913 Widd. Tr. Zijlstra-Hofstra.
- 1913 - 1940 Gerlof Jaspers Zijlstra en Jantje Okkinga.
- 1940 - 1947 Widd. J. Zijlstra - Okkinga
- 1947 - 1955 Tjerk Gerlofs Zijlstra en Geertje Wit.

It eigendom hat lang fan de fam. Van Heemstra west en de lêste tiid fan baronesse Rengers. Wie de pleats foar de floreenplicht 94 pounsmiet, tsjintwurdich wurdt der noch in 33 pounsmiet eigen lân by brûkt. It is nou in bidriuw fan pl.m. 130 pounsmiet. It is foar it greatste part in boupleats, mar der wurde ek noch 14 à 15 melke kij hâlden. Ek hjir foun ik wer de sterke ban, dy't rint fan famylje troch geslachten hinne nei de groun hwer hja op wenje.
H.

Opgroeien in wereld landbouwtechniek en mechanisatie in ontwikkeling

Het was weer een heel spektakel toen de dorsmachine-combinatie van Jakkele de Beer op transport was vanaf de Hoarnestreek via de Kampioen en de Lange Dyk naar de *strieskuorre* aan de Kade in Tzummarum. Voorop in de colonne de stoomlocomobiel, voortgetrokken door vier paarden (twee aan twee achter elkaar), gevolgd door een zelfde aanspanning voor de dorsmachine met aangekoppelde stropers, de materiaalwagen met daarvoor twee paarden sloot de rij.

Toen dit zich afspeelde in 1928 was ik nog niet geboren, maar mijn grootvader en naamgenoot maakte als *freelancer* deel uit van de dorsploeg van meer dan tien man. Rondom de *strieskuorre* hadden een aantal gardeniers hun graan weer in *skûnen* opgeslagen. Met behulp van ingehuurd *fuormanderijen* werd in die tijd het graan van de gardeniers met paard en wagen naar het dorp gebracht om daar centraal gedorst te worden.

Dorsploeg (foto W. Reitsma; AFRON)

Het hele gebeuren stond onder leiding van de machinist, alles ging in aangenomen werk, de eigenaar en leden van de dorsploeg werden uitbetaald naar het gewicht van het uitgedorste zaad en stro. Toen in de midden jaren dertig de locomobiel werd vervangen door een stationaire verbrandingsmotor als aandrijfbron van de dorsmachine-combinatie kwam het wel voor dat er dagen waren met weinig verdiensten. De oorzaak was dan veelal de verbrandingsmotor die dan 's morgens niet aan de praat te krijgen was. Deze motor werd met een lang touw gestart, om de platteriem-poulie van de motor werd dan dat touw gewikkeld, door daarna met een groep van een man of vijf aan dit touw te trekken zou de motor dan aan moeten slaan. Grootvader vertelde dat het soms uren duurde voordat de eerste schoof die dag door de dorsmachine ging en dat dan het moreel er niet beter op was geworden. In de loop van W.O. 2, toen er op een gegeven moment geen brandstof meer voor de motor voorhanden was, is een stoomlocomobiel uit de veenkoloniën geleend om toch te kunnen blijven dersen. De kaalslag van bomen in en rondom het dorp verliep toen wel sneller.

Een paar jaar na het beëindigen van W.O.2 stond de landbouwmechanisatie nog op een laag pitje. De meeste agrarische bedrijven hadden nog geen trekkers en bijbehorende landbouwwerktuigen, vele werkzaamheden dacht men toen nog uit te besteden aan derden. Zo werden mede in het kader van de Marshallhulp vanuit de Verenigde Staten van Amerika in een aantal dorpen in Friesland door groepen agrariërs landbouwwerktuigenverenigingen opgericht. Zo zag in Tzummarum de Coöperatieve Vereniging van Landbouwwerktuigen "De Eendracht" het levenslicht.

In het begin werden de trekkers en werktuigen ondergebracht in de schuur van één van de leden van de vereniging. Al vrij snel werd een stuk land aangekocht aan de *Spoarstrjitte* in het dorp. Daar zijn toen nieuwe loodsen op gebouwd met daarbij een bedrijfswoning voor de chef van "De Eendracht". Die chef van toen was mijn vader Albert, ik weet nog dat hij die taak overnam van een dorpsgenoot, deze

emigreerde zoals met hem uiteindelijk tien procent van de dorpsbevolking.

Loodsen De Eendracht (foto W. Reitsma; AFRON)

Tijdens de bouw van de nieuwe woning heb ik bijna het loodje gelegd door een drankje in te nemen wat op de vensterbank in de keuken stond. Het leek een flesje met opgeschud schuim van laurierdrop, na gevraagd te hebben aan een timmermansknecht of het dat was en hij dat beaamde, heb ik er flink van gedronken, kreeg toen direct erge maagkrampen en kroop als een zieke kat weg achter de zelfbinders in een loods. Daar hebben ze mij na verloop van tijd gevonden en heftig overgevend naar ons oude huis aan de *Buorren* gebracht. Paniek in huize Reitsma toen ik vertelde waar ik van had gedronken. Het flesje bleek gevuld te zijn met S 39 wat de loodgieter gebruikte bij het solderen van de koperen waterleidingbuizen. De loodgieter en de huisarts werden opgetrommeld en Willem moest aan de wonderolie, ik heb er omdat het gelukkig geen zoutzuur was geen nadelige gevolgen van overgehouden.

Voor een kwajongen werd het een pracht tijd aan de *Spoarstrjitte*, na schooltijd altijd vertoeven in de loods bij de trekkers en landbouwwerktuigen. In de schoolzomervakanties mee te zelfbinders als bedieningsman op de zelfbinder en soms werd er ook wel eens even geruild met de trekkerchauffeur.

Vader reed rond in een Willys Jeep, ik zorgde er altijd voor dat de brandstoftank vol bleef, er werd dan natuurlijk meerdere keren per

dag bijgetankt, dit om weer even een ritje op het erf te kunnen maken naar het benzinevat met vleugelpomp.

Bij de oprichting van "De Eendracht" werd het dorsen van Jakkele de Beer overgenomen, er is toen een Borga dorsmachine met stropers aangeschaft, het geheel werd aangedreven via de riemschijf door één van de twee aanwezige Caterpillars D4 rupstrekken. Later werd ook wel de John Deere D hiervoor gebruikt. De John Deere D had het dan zwaar, de uitlaatpijp stond dan tijdens vol bedrijf vaak roodgloeiend ondanks de waterinjectie die in zulke zware omstandigheden bij de benzine- petroleummotoren soms werd toegepast. Met de John Deere D ging het transport van de dorsmachine-combinatie over de openbare weg wat gemakkelijker.

Activ zelfbinder (foto W. Reitsma; AFRON)

Het kwam nog wel eens voor dat er *grutte beane* gedorst werden, als kwajongens zochten we deze op van de grond rond de dorsmachine, we bewaarden ze dan in een oude emmer. Als de dorsmachine-combinatie dan naar een ander adres ging bleef er te velde een kafbult achter die dan in de brand werd gestoken, het was dan meer smeulen als branden en dat kon dagen duren. We gingen dan *beanepoffen*, *degrutte beane* werden dan in die smeulende kafbult

gelegd en als ze bruin waren peuzelden we ze lekker op. Begin vijftigerjaren deed ook de maaidorser zijn intrede, de eerste was een getrokken Munktell met opzakinrichting. Deze maaidorser werd getrokken en aangedreven door één van de Caterpillars D4.

Munktells combine (foto W. Reitsma; AFRON)

In een wat later stadium werd via de F.L.C. te Franeker een zelfrijdende Oliver maaidorser aangeschaft. Ik weet nog goed hoe deze maaidorser voor de eerste keer op haverdorsen moest worden afgesteld. Dit kon wel stationair op het erf gebeuren, mijn vader stelde voor om daar een paar 'weiden' haverschoven van grootvader voor te gebruiken en aldus geschiedde. Toen de eerste 'weide' door de maaidorser was bleek dat er nog niets aan haverkorrels op de daarvoor bestemde plaats was te ontdekken, het erf was te klein. De maaidorser werd omgedraaid en na het nodige afstelwerk ging alles voor de tweede keer met goed resultaat door de maaidorser. Zo is er bij de ingebruikname van vele nieuwe landbouwwerktuigen, ook in het algemeen gezien, nog wel eens aardig wat leergeld betaald.

In de herfst werd er veel geploegd met de Caterpillars en 4-scharige rondgaande John Deere ploegen. In heel natte omstandigheden, wat

in vroegere tijden ook voorkwam, moest er wel eens één schaar af. Als in de loop van de winter het schuurdorsen klaar was werd begonnen met onderhoud- en revisiewerkzaamheden. Voor zover mogelijk werd alles in eigen beheer uitgevoerd. In de beginjaren was er nog geen draaibank voorhanden en zo gebeurde het wel eens dat ik met een anker van een gelijkstroomdynamo in een jutezak op de rug gebonden per schaats naar Franeker werd gestuurd om daar in een machinefabriek de collector af te laten draaien.

Toen we in 1958 "De Eendracht" gingen verlaten en vader een eigen bedrijf aan de *Hoarnestreek* begon was dit eerst wel even slikken. Het werd wat akkerbouw en daarnaast loonwerk uitvoeren op het gebied van de aardappelcultuur, zoals aardappelpoten, aanaarden, spuiten en rooien. De pootlorries deden toen hun intrede, er werd eerst met één pootlorrie gewerkt en later hebben we in eigen beheer er nog één bijgemaakt. Het waren 3-rijers, dus per pootlorrie waren inclusief trekkerchauffeur 4 man/vrouw nodig. De poters werden direct uit de voorkiembakken in de geulen op de grond gelegd zodat de kiembeschadiging minimaal was.

Aardappelpoten (foto W. Reitsma; AFRON)

Halverwege de jaren zestig heeft één pootlorrie plaats gemaakt voor een 4-rijige (4 pootelementen) verbeterde Cramer volautomatische pootmachine met per pootelement een corrector. De gebruikte pootelementen waren in de werkplaats van de F.L.C. te Franeker beter geschikt gemaakt voor het potten van voorgekiemd pootgoed, dit in vergelijking met de originele fabrieksmachines. Samen met mijn grootvader Willem, die o.a. de correctoren bijvulde, heb ik op het eigen bedrijf en voor derden vele hectaren gepoot. De verpleging van de gewassen werd uitgevoerd met een 1-cilinder Allgaier A 111, uitgevoerd volgens het Porsche systeem. Er werd altijd veel gesleuteld tussen de verschillende werkzaamheden zoals schoffelen, aanaarden en spuiten, ook de spoorbreedte moest dikwijls worden versteld

Cramer pootmachine (foto W. Reitsma; AFRON)

In de nazomer en herfst kwam het hoofdstuk aardappelrooien, eerst de pootaardappelen en daarna de aardappelen voor de consumptie, ook weer op het eigen bedrijf en bij derden. De eerste rooimachine was een Romas verzamel-zakkenrooier zonder loofafscheider, dit rooisysteem is een paar seizoenen gebruikt voordat de Grimme verzamel-zakkenrooiers met loofafscheiders hun intrede deden.

In de late herfst waren de rooiomstandigheden soms extreem door zeer natte grond. Om de opgenomen ruggen uit te kunnen zeven moest er dan zeer langzaam gereden worden, soms in de kruipversnelling, de trekkertransmissie werd dan vaak extreem belast. Dit laatste doet me denken aan de enorme knal onder mijn trekkerzitting, de hele zaak stond in één keer stil terwijl de trektermotor nog draaide, op de rooimachine dacht men dat we een granaat of iets dergelijks in de machine hadden gekregen, maar er was zo te zien aan de rooimachine niets beschadigd. Na een halve dag sleutelen aan de Same 450 V bleek, dat het schakeltandwiel van de kruipversnelling in twee delen onder in de versnellingsbak lag. Het instructieboek van de trekker gaf wel aan dat bij gebruik van de kruipversnelling nooit het volle motorvermogen overgebracht mocht worden, de Italiaanse trekkerconstructeur kreeg dus wel gelijk! De rooimachines werden altijd één seizoen gebruikt, in de wintermaanden in eigen beheer geheel voorzien van nieuwe kogellagers en kettingen om daarna ingeruild te worden voor weer een nieuwere uitvoering.

Eind jaren zestig is het loonwerk op een heel laag pitje gezet, als beide broers kozen we voor een baan in de techniek elders, mijn broer voer toen al op de grote vaart als scheepswerktuigkundige en ik ging lesgeven in de landbouwtechniek. Na mijn loopbaan in het onderwijs heb ik het verzamelvirus omtrent oldtimer verbrandingsmotoren opgelopen, daar is nog geen medicijn voor ontwikkeld om er vanaf te komen. Een eigenschap van dat virus is dat het steeds heftiger vormen gaat aannemen. Het doel was om met een aantal zware oldtimer verbrandingsmotoren op een dieplader shows te kunnen bezoeken. Na een aantal jaren van restaureren aan de beoogde motoren en een landbouwtrekker met dieplader ben ik de laatste paar jaar al meerdere keren met volle tevredenheid met het geheel op pad geweest.

Willem Reitsma

Dit verhaal is één van de 33 artikelen, verhalen en gedichten in het boek **'Agrarisch Erfgoed, sûnder skiednis gjin takomst'**, in 2009 uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de 'Friese vereniging voor historische landbouw AFRON'.

Meer informatie over deze vereniging is te vinden op de website www.afron.nl en in het verenigingsblad IT ARK dat tweemaal per jaar verschijnt. De schrijver en de redactie van het boek hebben toestemming gegeven om dit artikel op te nemen op de website van de Oudheidkundige Vereniging Oud Barradeel.

Leaver net nei de buorren

Een gesprek met *Sédyksters* over de komende dijkverhoging? Hun huisjes vallen ten offer aan het vergroten van de veiligheid. Begrip voor de noodzaak, al zegt de enkeling dat het gevaar ten oosten van

Harlingen bij lange na nooit zo groot is geweest als ten zuiden van de Friese havenstad, zorgen over de financiële betekenis van hun verhuizing en hoe kan het anders, een zeer grote dosis sentiment.

De *Sédyksters* zijn altijd een volkje apart geweest. Zij woonden ver van de dorpen aan de zeedijk, waren op elkaar aangewezen en hadden hun band met de zee en (vooral) met de dijk. Er zijn oude mensen bij die hun hele leven aan de zeedijk hebben gewoond, die er met de situatie zijn vergroeid en die zich niet kunnen voorstellen ooit ergens anders te kunnen aarden. Hun leven was het leven aan de zeedijk, nauw verbonden met de zee, nauw verbonden met elkaar. Zij, die wat jonger zijn, vatten dit uiteraard minder zwaar op, de verbindingen met het dorp zijn ook veel gemakkelijker geworden, maar toch geldt ook voor hen: *'Leaver net nei de Buorren'*.

Dit bleek uit een paar gesprekjes met de bewoners van een stukje zeedijk onder Oosterbierum. Zij hebben geen aanzegging gekregen, dat zij hun woningen en bedrijven moeten verlaten, maar zij weten zo ongeveer wat er gaat gebeuren en zien, dat er in de nabije toekomst niets anders op zal zitten. Hoe het komt weten zij niet. Hoe zij schadeloos worden gesteld, weten zij ook niet. Dat heeft op enkele plaatsen al aanleiding gegeven tot grote misverstanden, boze woorden en kwade gezichten. Voorbarig overigens, want het ligt even anders dan deze mensen dachten.

Mevrouw T. Bonnema- Bonnema bij Koehool onder Oosterbierum is zeventig jaar oud. Haar hele leven heeft zij aan de dijk gewoond en het denkbeeld van de dijk weg te moeten noemt zij *foarskriklik!*

Zij woont nu 46 jaar in het huisje, dat er straks waarschijnlijk weg moet. Een huisje waar zij sterk aan gehecht is.

Waar zij met haar man, die visser was, moeilijke jaren heeft beleefd:

„Yn it foarjier hiene wy de mûglikheit it hwat better te krijen mar de fiskerij wie hjir folle minder as om 'e west, ûnder Seisbierrum .

Wij hawwe mear minne jierren hawn as goede ..”. Hier ligt haar hele moeilijke leven... Een leven, dat haar zo lief is geworden, dat zij de dijk niet vaarwel wil zeggen. Zij heeft geluk. Zij heeft nog een huisje, waarin haar broer die nu die nu niet meer leeft, altijd heeft

gewoond. Een huisje dat er niet weg hoeft, een kleine kilometer oostelijker, onder Tzummarum. Haar geboortehuis. *“Mar der kinne wy sa net yn . Der sil hwat oan dien wurde moatte....”*. En mevrouw Bonnema vraagt zich zorgelijk af wie die verbouwingskosten zal moeten betalen.

Haar dochter, mej. G. Bonnema, staat even anders tegenover het dorp. Zij zou er misschien (maar dan liet zij aan de Sédyk toch wel veel achter) wel naar toe willen. Zij heeft meer behoefte aan sociaal contact met anderen dan haar moeder, die wellicht alleen naar het dorp gaat om haar stem uit te brengen.... De zoon van de oude mevr. Bonnema is niet thuis. Maar hoe denkt die er over: *„Hy soe hjir net graech wei wolle!”*

De landbouwer Klaas Swart, de enige die met zijn bedrijfsgebouwen op eigen grond staat op dit rijtje, de anderen hebben alleen het recht van opstal, denkt er net zo over. Natuurlijk speelt bij hem in de eerste plaats ook het bedrijf mee. Vlak bij de boerderij liggen de zestig pondemaat land die er bij horen. Daar wil hij dicht bij blijven wonen. Dat kan overigens ook aan de kant van het dorp, maar: *„Leaver oan dizze kant, sa ticht mûglik by de dyk..”* Niet alleen om gevoelsredenen, die toch wel sterk meespreken, maar ook om redenen van bedrijfsvoering: *„Ik ha faek kij opé’e dyk to weidzjen, dat sil dan ek noch wol kinne. En dêr kin men nea te ticht bij sitte...”*

De heer Swart kent de geschiedenis van de boerderij, die tussen twee putten is gegraven om grond te krijgen voor een dijkverhoging. Dat gebeurde door een zakelijk ingestelde uitvoerder bij de dijkwerken (*„Dy pleats moat der aens faeks wei en dan kin ik der better fan wurde”*).

Er zit nóg een brillenglaasje van de eerste eigenaar in de kamerdeur. Een lamp in de kamer wierp door dat glaasje een lichtvlek op de tegenoverliggende muur in de gang, dat hem als baken diende, als hij van een avondlijke dijkinspectie, waarbij hij niet schroomde ook de binnenkant van vele cafétjes langs de dijk te inspecteren, in het nachtelijk duister terugkeerde....

Na een aantal jaren kwam de boerderij in het bezit van de Houtsma's, die door noeste vlijt het bedrijf uitbreidden. De eerste Houtsma die er op woonde, was de grootvader van mevrouw Swart. Zo kwam de heer Swart er op. En hij werkt er met veel plezier. Hij is al net zo aan dit leven gehecht als zijn vrouw.. Naar het dorp? „*Net graech!*”

Dit zijn enkele klanken van *Sêdyksters*. Er zijn ook anderen, die alleen de financiële kant laten wegen. Die bijvoorbeeld, zoals de heer Joh. Herrema, ook wel elders, (bijvoorbeeld in een van de Flevopolders) een nieuw bedrijf zouden willen opbouwen, maar die daarvoor te oud zijn en dus andere oplossingen moeten zoeken. Welke? Dat weet hij nog niet. „*Wy moatte earst mar ris oansizzing krije. Leafst net to let, hwant die trije feansjier foar de lju oan de westkant fan de Slachte is my fierstentomin. Stel dat ik nij bouwe moat! Dat moat dan earts klear, foardat ik hjir út kin...*”

Wij hebben ook niet alle gesprekken weergegeven. Dit zijn nuances van het probleem, waarvoor de dijkbewoners zich geplaatst zien. Wij hebben echter getracht weer te geven, wat een bijzonder goede maatregel voor het algemeen belang- ons aller veiligheid is er mee gediend – voor het individu kan betekenen.

L.C. 19 maart 1966.

Colofon

Ledenadministratie	: Gerrit Bouma (secretaris)
Correspondentieadres	: Reiddomp 17, 9101 HJ DOKKUM
Telefoon	: 0519-241409
Email	: g.bouma04@knid.nl
Website	: www.oudbarradeel.nl

IBAN	: NL75 RABO 0325 5382 71
Kamer van Koophandel	: 4000368